

umised

gusorganiteni juhatamiseni. Sealt edasi on saavutatud juba lähene- miskeelud ja kriminaalasjade algatamised ning nõnda vägivallast vabanetud.

Reimo Raivet: Tõsi, pääsemine algab abi otsimisest. Harvad on juhud, kui vägivaldsest suhtest on väljapääs leitud omapäi. See, kui politseisse ei soovita pöörduda, ei tohiks osutada takistuseks teiste abipakkujate jutule – näiteks psühholoogi või tugitelefoni – minemisel.

Karmen Maikal: Ära jää üks – räägi, otsi abi. Kui üks inimene ei mõista, siis mine järgmise juurde. Vägivald tuleb peatada, ent üksi on seda raske teha.

Kaisa Üprus-Tali: Suureks takistuseks võib kujuneda ümbritsev suhtumine stiilis «ju ta siis midagi tegi, et see ära teenida».

Kait Sinisalu: Tõepoolest, tihti saadakse ohvri peale vihaseks ning ei usuta olukorra tõsidusse. Vahel ütlevad emad tütardele: «Kannata ära, vaata kui palju mina sinu isaga kannatanud olen!» Juhtub ka, et vägivaldsete ja karismaatiline isiksus ei lase välisolekutele tema käitumise õigsuses kahelda.

Kaisa Üprus-Tali: Vägivald levikut arvestades on sellega tegelevaid spetsialiste kaugeltki liiga vähe. Kuigi tugivõrgustik areneb, on sel veel pikk maa minna. Halvas majanduslikus olukorras ohver peaks saama vägivaldava elu alustamiseks majanduslikku toetust ja tasuta juriidilist abi. Tähtis on teada, et otsuseid, näiteks kriminaalmenetluse mittealustamise või selle lõpetamise määrust, on võimalik vaidlustada.

Kuidas saaksime kasvada vägivaldabaks ühiskonnaks?

Karmen Maikal: Esmalt on see üldiste hoiakute ja märkamise küsimus. On vaja märgata kõrvalseisjat, julgeda sekkuda, mitte leppida vägivaldaga ja mitte karta abi küsida. Tuleb loobuda seisukohast, et abi otsimine on nõrkuse tunnus. Peame ühiskonnana aru saama, et vägivald rääkimine ei ole kaebamine, vaid enese ja teiste kaitsmine.

Kaisa Üprus-Tali: See on väga suurejooneline küsimus, millele on tegelikult väga lihtne vastus: nulltolerants igasuguste vägivald ilma mingite suhtes. Ma ei pea silmas vägivaldsesse situatsiooni vägivaldselt sekkumist, vaid kliiseid ja müütide eiramist. Vägivald põhjus on vägivaldsete, mitte mujal.

Rait Pikaro: Me peame jõudma selleni, et politsei või ükski organisatsioon ei saa alati olla perekonnas kohal. Küsimus on selles, kuidas tekitada olukord, kus kannatanu saab aru, et tal on olemas tugi ja võim vägivaldsest suhtest pääsemiseks.

Reimo Raivet: Just, tähtsad on agressiivse käitumise taunimine ning infovahetus. Turvaline ühiskond ei põhine nõudmisel, et politsei selle turvaliseks teeks, vaid sellel, et sa ise ka sellele kaasa aitaksid.

On teil soovitusi kõhklevatele kõrvalseisjatele?

Kaisa Üprus-Tali: Kuuldes või nähes vägivaldset kuritegu, tuleb sellest teada anda politseile.

Rait Pikaro: Täpselt nii! Riik ei tolereeri vägivalda, kuid selle vältimiseks on vaja abi ühiskonna liikmetelt.

Karmen Maikal: Vägivald ei ole mingil juhul perekonna siseasi, selle arvamuse peame kiiresti kumutama.

Tiina Sinijärv: Kindlasti ei tohi jääda passiivseks kõrvalseisjaks ja kohe kindlasti ei ole probleemist asjatundjatele teada andmine kaebamine. Kui teed seda heas usus ja soovist aidata, ei saa sellest kellelegi halba juhtuda. Mitte keegi meist ei ole ära teeninud halba kohtlemist. Teiste mure märkamise ja abi osutamine on väga tähtis.

Mida öelda julgustuseks kannatajatele?

Tiina Sinijärv: Ärge jääge oma ka kõige pisemana tunduvate murede ja probleemidega üksi. Mitte mingil juhul ei tohi lasta murel kasvada – mida varem abi otsida, seda kergemad on lahendused.

Kaisa Üprus-Tali: Vägivald ei pea taluma ega tohigi taluda. Ei tohi unustada, et murega ei olda üksi ning et abi on käeulatuses.

Milline on teie sõnum noortele?

Kaisa Üprus-Tali: Noortele ütleksin ma seda, mida ma neile erinevates loengutes ikka ütlen ja mis eelöeldust eriti ei erine. Vägivald ei ole õigustust ja miski ei muutu, kui me ise seda ei tee. Kui noored juba praegu sellise mõtteviisi omaks võtavad, peaks neil juba natuke turvalisem elada olema ja selle võrra rohkem nende lastel.

Kait Sinisalu: Ükski vägivaldne suhe ei alga vägivaldaga. Tuleb tunda ohu märke, sealjuures muutumata paranoiliseks igasuguse armukadeduse või arupärimise suhtes. Rõhutan, et on olemas paarisuhte problemaatika: konfliktid ja tülid. See ei ole veel vägivald, kuid on olemas väga kindlad algavale või olemasolevale vägivaldale viitavad märgid.

Rait Pikaro: Paar spetsiifilist soovitus: seltskonnas pidudel käies ärge jätke kaaslast üksi ning mõistlik on, kui seltskonnas on keegi ka kaine. Kindlasti ei tohi me kuriteoohvrit ohvriks lange- mises süüdistada. Kahjuks lihtsalt on tõenäoline, et teatud riskikäitumise korral, nagu näiteks liiga suur joove, suureneb ka tõenäosus ohvriks langeda.

Reimo Raivet: Ja ärge usaldage liigselt inimesi, keda te ei tunne. Ei seltskonnades ega veebis.

Tiina Sinijärv: Soovitan noortele, et ärge jääge oma ka kõige pisemana tunduvate murede ja probleemidega üksi. Kindlasti leiab mõne usaldusäärse täiskasvanu, kes saab sind toetada ja abistada. Julge abi küsida. Väga oluline on ka teiste mure märkamise ja abi pakumine.

Naistest, seksuaalvägivallast ja hoiakutest

Naistevastane perevägivald, sh seksuaalvägivald, tuleneb ühiskonnas domineerivatest soorollidest.

HELEN SÖÖL

sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna peaspetsialist

Arvatakse, et agressiivsuse füüsilise väljailamine kuulub traditsioonilise meheliikkuse juurde, samuti peetakse traditsioonilise naiseliikkuse osaks abikaasale vägivaldsuse andestamist. Avalikkuses levinud hoiakud käsitlevad perevägivalda juhtumites võrdset süüdlaste- na nii mehi kui naisi ja pigem tuntakse kaasa vägivaldsetele meestele kui ohvritele, arvates, et naised ise provotseerivad mehi pideva nää- gutamise ja riidlemisega. Sageli arvatakse, et naistevastase vägivald probleem on liigselt võimendatud ja naistel on alati võimalik vägivalda vältida. Esiteks sellega, et olla rohkem mehele meele järele, täites püüdlikumalt oma kohustusi naisena ja pereemana. Teiseks sellega, et vägivaldse mehe juurest lihtsalt ära minna. Sellise hoiakuga lähenedes taandatakse probleem üksikjuhtumite- le, kus vägivald ärahoidmine langeb ohvri enda õlgadele. Niisugune lähenemine vabastab kohustusest perevägivaldaga tõsiselt tege- leda, aidata ohvreid, karistada vägi- vallatsete ja püüda järgmiseid juhtu- meid ära hoida jne.

Sarnane lugu on seksuaalvägi- vallaga, mida ümbritseb hästi palju hoiakuid, mida kannavad kõik, alates lihtsatest inimestest kuni nendeni välja, kes peaksid seksuaalvägi- vallaga ohvreid aitama – politsei, kohtusüsteem, meedikud või psüh- holoogid on nendest samamoodi mõjutatud. Kõige tüüpilisem hoiak on see, et ohver on vägistamises või

muus seksuaalvägivald iseseisvate süüdi. Sotsiaalministeeriumi sellel aastal avaldatud uuringu kohaselt arvas 47 protsenti Eesti 16–74-aastastest elanikest, et ohver on ise vägistamises süüdi ja oli nõus väitega, et «naised põhjustavad oma riietuse- ga vägistamise ohvriks langemist».

Uuringutest üldisemalt selgub, et meie käsitluses on naine alati ise süüdi, et ta ei olnud piisavalt ette- vaatlik. Samuti peab ohver ennast korduvalt õigustama, et ta ei ahvatlenud ega julgustanud kurjate- gijat seksuaalkuritegu sooritama. Põhjus, miks ohvrid seksuaalvägi- vallast ei teata, on seotud hoiaku- tega. Neil on hirm, et kui nad pöördu- davad kuhugi, siis neid taasohvrise- tatakse ja nad ei saa vajalikku abi.

Seksuaalvägivald teema on üliemotsionaalne, sest selles kombineeruvad piin, alandus, hirmutamine, allutamine, ülilm domineerimine. Arusaam, et vägistamise taga- järjel kannatab eelkõige kuriteo ohver, on meie inimestele võrdlemisi uus. Seksuaalkuriteod on kõige rohkem nii-öelda alaraporteeritud kuri- teoliik. Eestis registreeritakse seksuaalvägivald ainult politseisse jõudnud juhtumid, ja neid on hästi vähe. Samas avalikustati hilja- egi üks Euroopa põhiõiguste ameti FRA uuring, kust selgus, et Eestis on 13 protsenti naistest 15-aas- tasetel või vanemana kogenud seksuaalvägivalda kas paarisuhtes või väljaspool seda.

Teadmisest on vaja liikuda hoiaku ja käitumiseni

Praegune diskussioon meedias naistevastase vägivald ja sealhul- gas seksuaalvägivald teemal annab võimaluse näha erinevate hoiakute-

ga inimeste vaidlust. Väärtuste de- batt aitab jõuda lähemale Eesti de- fineerimisele Euroopa ja maailma kontekstis. Vaidlust jälgides tundub samas, et argumentid ohvri enda süüdi olekust on Eestis olnud pigem otsitud ning paistavad silma inim- likkuse defitsiidi poolest. Kasvat- teadlikkuse ja probleemi tajumine hoiaku tasandil aga ennetavas käi- tumises kahjuks veel ei peegeldu.

Naistevastase vägivald proble- maatikast ei ole võimalik enne usu- tavalt kirjutada, kui Eesti ajakirjan- duses ei valitse konsensuslik suhtu- mine. Pole võimalik kirjutada proble- emlugusid vägivaldast, kui samas väljaandes ilmub arvamuslugusid või uudiseid, kus viljeldakse kulu- nud kliiseid «naine on ikka ise ka süüdi».

Oles ise kokku puutunud sel- lega, kui raske on väljakujunenud ja kinnistunud eelarvamusi muu- ta, tean, et sellise töö muudab eriti keeruliseks, kui riik ja meedia annavad oma tegudega segaseid või siis otseselt vastukäivaid signaa- le. Näen, et naistevastase vägivald teadlikkuse kasvatamisel on kaks eesmärki: ühelt poolt ära hoida uusi ohvreid ning teisalt korrigeerida oma hoiakuid.

Nii et kutsun teid üles: aitab füüsilise vägivald loomulikuks pi- damisest! Vägivald pole kaasasün- dinud, vaid õpitud ja ühiskonnas aktsepteeritud käitumisviis, kuid mitte sugugi paratamatu ega välti- matu. Argem siis õigustagem ja naeruvääristagem naistevastast vägi- valda.

Naistevastane vägivald, sh seksuaalvägivald, on tahtlik kuritegu ja sellest tuleneb, et ka vägivald kasu- tamine on tahtlik ja teadlik.